

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Reftele kyrka

*Reftele socken i Gislaveds kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Reftele kyrka

*Reftele socken i Gislaveds kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport och foto: Robin Gullbrandsson
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryckning och distribution: Marita Axelsson

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS20067/02097.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2006

Innehåll

Inledning	5
Bakgrund och omfattning	5
Karakteriseringens syfte	5
Uppläggning och rapport	5
Kulturhistorisk bedömning	5
Sammanfattande beskrivning	7
Beskrivning och historik	8
Kyrkomiljön	8
Kyrkobyggnaden	9
Historik	14
Kulturhistorisk karakterisering och bedömning	16
Händelsehistorik	17
Referenser	19
Arkiv	19
Tekniska och administrativa uppgifter	19

Inledning

Bakgrund och omfattning

På uppdrag av Reftele pastorat har Jönköpings läns museum utfört en kulturhistorisk inventering och karakterisering av Reftele kyrka. Arbetet har utförts i samband med upprättande av vård- och underhållsplan för kyrkobyggnaden och ska ingå som en del av detta. I Reftele pastorat har vård- och underhållsplanen upprättats av Sivert Holmberg, KBR. Arbetet bekostades av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades och avslutades under 2006. Rapporten omfattar en genomgång av kyrkobyggnadens historik, beskrivning av exteriör och interiör och en beskrivning av dess kulturhistoriska värde. Antikvarie Robin Gullbrandsson vid Jönköpings läns museum har varit rapportansvarig.

Karakteriseringens syfte

Syftet med karakteriseringen är att öka kunskapen om det kulturhistoriska arv som kyrkobyggnaden bär på. Mer konkret ska arbetet ligga till grund för de vård- och underhållsplaner som ska tas fram av varje församling och som är en förutsättning för att efter 2006 kunna söka kyrkoantikvarisk ersättning från stiftet. Rapporten ska också kunna ingå i länsstyrelsens och länsmuseets underlagsmaterial vid beslut i ärenden som berör kyrkobyggnaderna.

Uppläggning och rapport

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering och en arkivsökningsdel. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsstyrelsens arkiv över ärenden, med kopior från ATA:s arkiv i Stockholm. Jönköpings läns museum har också ett arkiv över handlingar och pressklipp mm. Befintlig hembygdslitteratur har använts i förekommande fall. Arkivuppgifterna utgör således en sammanfattning av genomgångna arkiv och omfattar inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkans byggnadshistoria.

Rapporten är upplagd med en inledande kort sammanfattning, en beskrivning av kyrkomiljön och historiken i löpande text samt en beskrivning av kyrkans nuvarande utseende. Därefter följer den kulturhistoriska värderingen och bedömningen, och sist en händelsehistorik med händelser listade i kronologisk följd.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen har gjorts av Jönköpings läns museum i samarbete med länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkas egna värden, men också till värden i förhållande till andra

kyrkor i stiftet och landet. Den kulturhistoriska värderingen och bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda byggnadsdetaljer utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

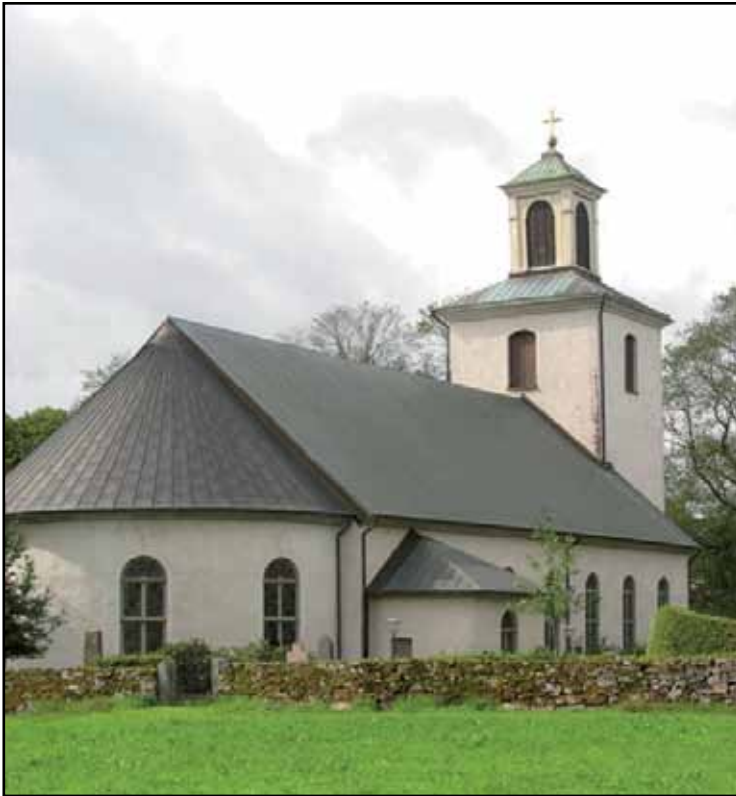
Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån det kulturhistoriska värdet tas beslut om vilka åtgärder som får företagas samt vilka som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Denna rapport skall finnas tillgänglig på Växjö stift, länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Sammanfattande beskrivning

Reftele kyrka är en spritputsad empirekyrka med rundat kor och lanterninprytt torn. Murarna genombryts av flera stora rundbågsfönster och en mittport. Exteriören är föga förändrad. Interiören har däremot genomgått flera förändringar. En stor del av byggnadstidens inredning kvarstår dock – men med en sentida bjärt färgsättning – liksom rumsligheten med flackt brädvalv. Senare tillskott utgör målade kolonner i kor, altartavla från 1904 och Waldemar Lorentzons karaktäristiska valvmålning från 1932 års restaurering.

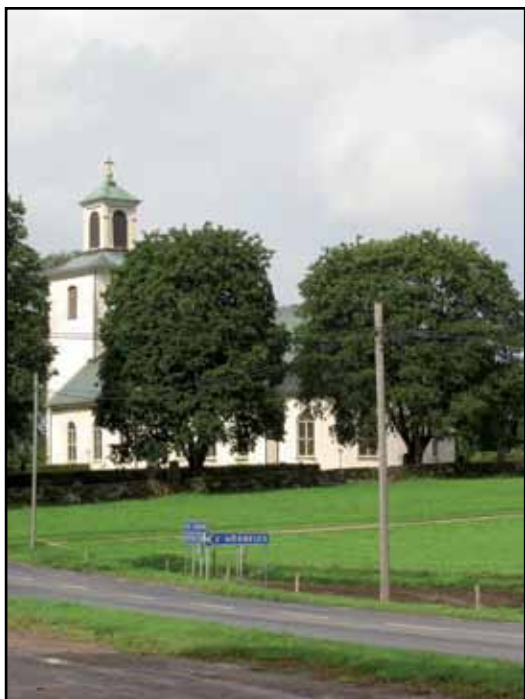

Kyrkbyn sedd från norr med Stålebobäcken i förgrunden.

Samma vy på teckning från 1840-talet. ATA.

Kyrka och kyrkogård, sett från prästgården i sydost.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Reftele socken upptogs i norr av stora mossmarker och i söder av småkuperad terräng med småsjöar och skog. Vid socknens västra sida rinner Nissan. Flera fornlämningar från yngre stenålder och framåt finns i socknen. Namnet ”Reptilae” förekommer i skrift första gången 1311. I socknen finns den medeltida sätesgården Stora Segerstad, vilken länge ägdes av släkten Hård och 1920 omdanades till lantbruksskola för Västbo härad. Jordbruket bestämdes fram till 1800-talet av den sandiga, magra och stembundna marken. Sedan har utdikningsarbeten utvidgat arealerna. Kyrkbyn är belägen centralt i socknen där vägarna från Villstad i väster, Gislaved i norr och Bredaryd i öster möts. Något österut ligger byn Ölmestad, nuvarande stationssamhället Reftele. Där möter även vägarna från Kållerstad och Ås i söder samt Smålandsstenar i väster. Ölmestad har sedan medeltid varit Västbo härads tingsplats och här fanns också gästgiveri. Landsvägen Göteborg-Karlskrona och Halmstadvägen gick förr här igenom. Reftele utgjorde innan det sena 1900-talets pastoratsregleringar ett pastorat med annexet Anderstorp. 1882 invigdes järnvägen Halmstad-Nässjö med station i Ölmestad. Nämnda stationssamhälle växte upp med många handlande, hantverkare och små industrier. 1900 utökades kommunikationerna med en bibana till Gislaved.

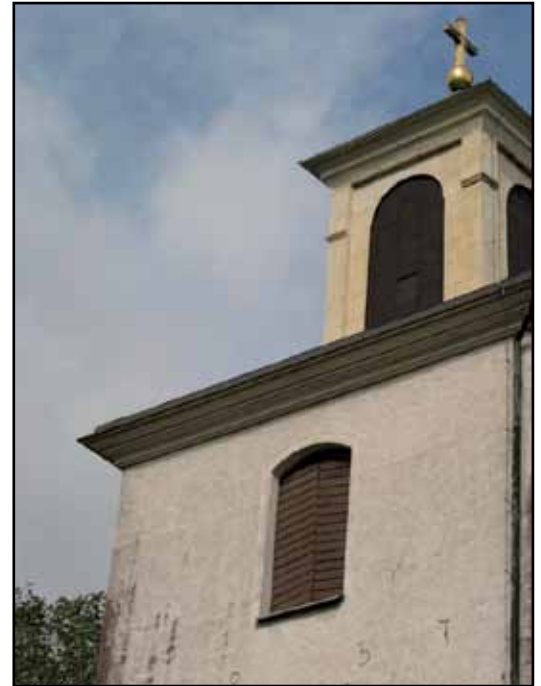
Kyrkbyn ligger på en höjd söder om Stålebobäckens dalgång. Den omgivande terrängen är till stor del uppodlad eller nyttjad som hagmark. Kyrka och kyrkogård ligger i krönläge vid bygatans norra sida och begränsas i väster av en skarp krök åt norr där vägen löper mot Villstad och Gislaved. Söder och öster om kyrkoanläggningen ligger tre gårdar och i slänten till en höjd i sydost ligger prästgården. Detta är en salsbyggnad av trä från 1919 i 1 ½ plan med smutsgul locklistpanel, kvaderrusticerade knutar, brutet tak med frontespis, balkong och lertegeltäckning. Uppe i backen öster om prästgården ligger kyrkskolans rödfärgade trälänga från 1870. Kyrkogården består av tre delar. Den äldsta är i väster, där de två föregående kyrkorna var belägna. Den första var en medeltida träkyrka som brändes 1563 av danskarna för att sedan återuppföras i sten med blytäckttak. 1779 tillbyggdes kyrkan. Från denna återstår dopfunten och en järndörr. Vid gamla kyrkogårdens nordöstra hörn ligger sockenstugan. Det är en timrad byggnad i 1 ½ plan med rödfärgad locklistpanel och sadeltak med enkupigt lertegel. Sannolikt är den uppförd kring 1800-talets mitt. Mellan gamla kyrkogården och 1800-talets i öster är en asfalterad plan med parkeringsplatser, svagt sluttande åt söder. Kyrkan är belägen mitt på den östra kyrkogården med koret åt öster. Norr om den gamla kyrkogården är en lägre

liggande utvidgning från 1900-talet som knyter samman de båda delarna. Inom denna finns bårhus och personal/förrådsbyggnad. Kyrkogårdens båda äldre delar omges av kallmurar och trädkransar. Ingångarna har smidesgrindar. Genom kyrkogårdarna löper grusgångar som definierar gravkvarteren. Båda kyrkogårdarna kan uppvisa äldre vårdar med grusbäddar. På den gamla delen finns ett sammanhängande kvarter med häckinramade grusgravar samt ett antal vårdar av gjutjärn jämte inhägnader i samma material.

Kyrkobyggnaden

Reftele kyrka är en murad salkyrka från 1837. Långhuset har ett närmast fullbrett rundat kor i öster och norr om detta en sakristia. I väster reser sig ett torn med lanternin. Ingångarna är genom tornet i väster och en mittport på södra långsidan. Arkitekturen är i allt ett typiskt exempel på empiretidens strama kyrkobyggnadsideal med reducerade former och rundbågiga muröppningar.

Kyrkan vilar på en utkragande spritputsad sockel med skråkant. Slätputsade band formar små fält. Fasaderna bär en finkornig spritputs med gulbruten kalkfärg. Putsen består av kalkcementbruk. Alla muröppningar har slätputsade omfattningar. I tornväggarna sitter ankarlutar i höjd med de olika bjälklagen. På sydsidan är byggnadsåret 1837 med järnsiffror. På samma sida är en porträttgravsten i kalksten inmurad. Denna skildrar Olof Hård af Segerstad, död 1630 och dennes hustru Catharina Vochdin "burdig aus Hessen", död 1640. Ovan västporten sitter en inmurad kalkstensplatta som minner om kyrkans byggnadsår och dåvarande regenten Carl XIV Johan. Tornets klockvåning har stickbågiga ljudöppningar med fiskbenspanelklädda parluckor från byggnadstiden. Portarna utgörs

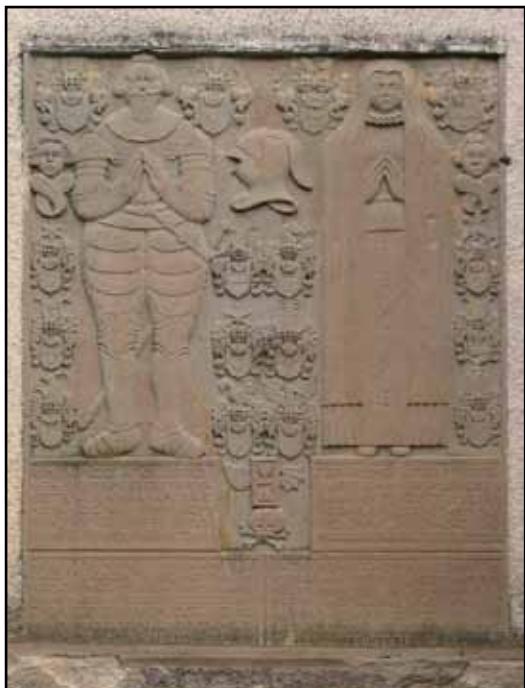

Mittport med karaktäristiskt överljus i form av en s.k. lunett. Fönsterbågarna med blyinfattat glas är från restaureringen 1932. Mittportens stomme är från byggnadstiden.

Västporten.

Porträttgravsten över Olof Hård af Segerstad och hans maka Catharina Vochdin, inmurad i tornet.

Orgelfasaden från 1844 års Söderlingorgel i renodlad empirestil.

Sluten bänkinredning från byggnadstiden, modifierade 1932 och försedda med skarp ny färgsättning 1969.

Interiören har kvar sin rumslighet och en stor del av inredningen från empiretiden, men präglas även av tillägg från genomgripande restaureringar 1932 och 1969.

av pardörrar klädda med fiskbensformad kopparplåt, sannolikt från restaureringen 1932. Mittporten tycks ha en ursprunglig stomme. Båda ingångarna har överljus i form av lunetter. Framför portarna är trappor av granit från 1932. Den västra kompletterad med en diskret handikappramp i samma material och smidesräcken i väggen. Sakristiangången har en järnramad dörr från den gamla kyrkan, eventuellt medeltida. Långhus och kor genombryts av stora rundbågsfönster, i det förra sju fönsteraxlar. De ljusst grönmalade fönsterbågarna från 1932 är försedda med blyspröjs och stormjörn. I korfönstren sitter katedralglas. I tornets västfasad finns ett karakteristiskt rundfönster. Tornets fönster har träspröjs och härrör från omkring 1900. Långhuset bär ett för sin tid påfallande brant sadeltak medan koret har en rundad valmning. Sakristian bär ett valmat sadeltak. Tornets nedre takfall är flackt medan lanterninens har en svag karnisprofil. Alla takfall täcks av kopparplåt och har hängrännor samt stuprör i samma material. Den fyrkantiga lanterninen är klädd med vitmålad plåt och de igensatta rundbågsöppningarna med svartmålad. Kyrkans ursprungliga takfötter är av vitmålat trä och har karnisprofil.

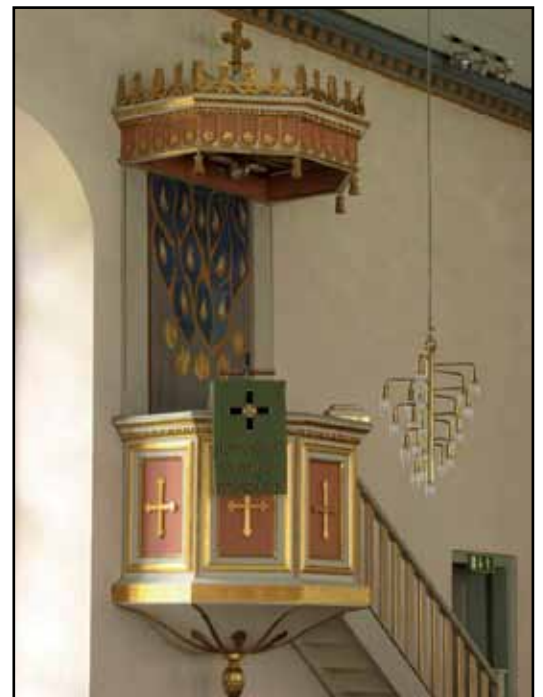
Kyrkans interiör präglas i stort av den ursprungliga empirestilen, genom rumslighet och till stora delar bevarad inredning. Långhuset övergår via en smal förtagning i ett rundat kor. Vid övergången är på norra sidan predikstol och ingång till sakristia. På motsatt sida står en kororgel. Kyrkorummets ingångar är i väster och söder. I väster är en orgelläktare med underbyggnader i norr och söder. Fyra bänkkvarter omgärdas av mitt- och tvärgång samt sidogångar. Ovan mittgången hänger tre kristallkronor och ovan kvarteren belysningspendlar av mässing från 1969. Om ingen datering anges nedan så är objektet i fråga från byggnadstiden. Golvet består av fernissade furubräder från 1969 och ligger ett trappsteg högre i koret. I mitt-

gången är en ramp i samma material. Väggarna är slätputsade och vitkalkade. Korväggarna är artikulerade med illusionsmålade kopp-lade marmorkolonner i brun ton med joniska kapital, tillkomna 1871. Kring altartavlan bildar de en arkitektonisk komposition. De rundbågiga fönstren har ospröjsade innerbågar från 1932 av blågrått målat trä. Ingångarna har vindfång i murlivet. Mittportens är accentuerat genom putsade pilastrar som bär en överliggare med tandsnitt, utfört 1932. Portarna utgörs av halvfranska pardörrar från nämnda år, täck- och lasymålade i grå respektive blå nyanser med inslag av guld. Till sakristian är en halvfransk dörr. Kyrkorummet avslutas med ett flackt brädvalv, målat i ljusgrått. Taklisten med sitt tandsnitt är målad i mörkgrått och guld. Korets hjälmvalv är dekorerat 1932 av Halmstadsgruppens Waldemar Lorentzon. Motivet emanerar ur bibelordet ”och han utsände de tolv till att predika Guds rike och göra de sjuka helbrägda”. Centralgestalt är en Kristusfigur. Färgskalan är ljus och begränsad till blått, grått, grönt och brunt. Den svagt stiliserade figurteckningen är typisk för såväl konstnären som epoken.

Det väggfasta altaret är ett gråmålat ramverk med fyllningar, vilket står två trappsteg ovan golvet. Ovan detta sitter en rundbågig olja på duk av Gottfrid Kallstenius från 1904. Motivet med den återuppståndne Kristus som möter Maria Magdalena är utfört i tidstypiskt romantiserande anda. Den halvrunda altarringen går ända in till väggen och svarar mot korets form. Av dess två grindar är den ena borttagen och placerad i sakristian, vilket skapar en iögonenfallande lucka. Altarringen utgörs av ett ramverk med spjälor som svarar mot läktarbröstets krön. Den är målad i ljusgrå lasyr och guld. Knäfallet är stoppat. Den firsidiga och tredelade dopfunten är huggen i sandsten och har uttömningshål. Dopfunten har en rik reliefdekor. På cuppens hörn är uthuggna mansansikten och på dess sidor dels en Majestas domini, dels rundbågsarkader med livsträd

Altartavla från 1904 av Gottfrid Kallstenius med omgivande illusoriskt muralmåleri från 1871.

Predikstol, ritad av arkitekt Axel Nyström. Till höger en stram modern armatur från 1969.

Romansk dopfunt från gamla kyrkan.

Kortakets dekor från 1932, målad av Waldemar Lorentzon från Halmstadsgruppen.

respektive kungapar. På mellandelen är en fläta. Fotens hörn pryds av odjurshuvud och dess sidor av drakar. Dopfunten hör hemma i romaniken och har daterats till 1100-talets andra hälft. Den fyr-sidiga predikstolen har fyllningar med klöverbladskors. Basen är karnisprofilerad och avslutas med en snidad druvklase. Överliggaren pryds av en ägglis. Åt öster är en trappa från 1969 med gråbetsat spjälräcke. Det femsidiga ljudtaket är försett med en duva under en strålsol. Takets sidor är artikulerade med tofsar och lambrekäng. Som krön sitter palmetter och i mitten ett klöverbladskors. Predikstolens ramverk är täckmålat i grått, fyllningarna i rosa, dekoren är förgylld. Samma färgschema gäller för ljudtaket. Mellan korg och tak är två tråpilastrar målade i grått och guld. Dessa flankerade tidigare en uppgång från sakristian, nu hänger där en textil av Agda Österberg. I övergången mellan kor och långhus sitter nummertavlor med förgyllda lyrkrön. Bänkinredningen är sluten mot mittgången och öppen mot sidogångarna. Mot mittgången är gavlar med räfflade pilastrar samt dörrar med halvfranska fyllningar och utskjutande gångjärn. Bänkskärmarna är ramverk med liggande halvfranska fyllningar. Invändigt är bänkkvarteren modifierade 1932, varvid ryggarna gjorts lutande och nya stoppade sitsar tillkommit. Bänkkvarterens ramverk och gavlar är målade i rödbrun lasyr, fyllningar och pilastrar i grågrön täckfärg och guld. Invändigt är bänkarna gråmålade. I koret finns två korbänkar i samma utförande men med färgsättning i grå nyanser. Läktaren gör en rundad utkragning på mitten och bärs av fyra par kolonner längs mittgången samt ytterligare sex stycken. Kolonnerna är räfflade och övergår nedom till fyrkantiga poster. De är målade i rödbrun lasyr och har kapitäl i guld, svart och blågrått. Läktarbrösten utgörs av ett ramverk med halvfranska fyllningar. Utkragningens fyllningar pryds av snidade lagerkransar med korsade basuner samt i mitten en lyra med korsade

Vapenhuset med nuvarande prägel från 1969.

lagerkvistar, allt förgyllt. Brösten kröns av ett genombrutet spjälverk av samma slag som altarringens. Brösten är målat i grågröna nyanser. I söder har läktaren kvar fem gradänger med bänkar medan norra sidan gjorts fri för kören. De symmetriska läktartrapporna har skärmar från 1932 med halvfranska fyllningar, målat med grå täckfärg och lasyr. De diskreta läktarunderbyggnaderna från 1969 utgörs av ett väntrum i söder och ett förråd med textilförvaring i norr. Under ena läktartrappan är en toalett. Underbyggnadernas regelväggar är klädda med vitmålad glasfiberväv. Mot kyrkorummet hänger två stora reliefer av Eva Spångberg. In till underbyggnaderna är fyllningsdörrar. Orgelverket består av 20 stämmor fördelade på två manualer och en pedal. Det är byggt av Västbo orgelbyggeri AB i Långaryd 1965. Fasaden är från 1844 och byggd av orgelbyggaren Johan Niklas Söderling, Göteborg, efter ritningar av arkitekt C G Blom Carlsson vid Överintendentsämbetet. Fasaden har en utpräglad empirekaraktär med ett triumfbågsliknande mittparti, flankerande tureller och förgyllda krön med grupper av instrument. Fasaden är målad i pärlgrå lasyr med svagt rosa på pilastrar och friser samt förgyllning på dekor och lister. Kororgeln från 1995 är likaså byggd av Västbo orgelbyggeri och har en fasad som i form och färg ansluter till den stora orgeln. Verket omfattar nio stämmor på två manualer och pedal.

Vapenhuset fick sin nuvarande spatiösa prägel 1969 när bjälklaget till våningen ovan avlägsnades och ersattes med ett galleri längs läktarväggen. Upp till detta leder en trappa längs södra väggen och i norr är ett trapplopp till nästa tornvåning. Under södra trappan är en skrubben med elcentral. Galleri och trappor har brunbetsade spjälräcken från nämnda år. Golvet är täckt med hyvlade kalkstensplattor från 1932. Väggarnas slätputs bär en tät vit färg. I norr hänger en äldre altarpriodnad, ett storskaligt förgyllt svepekors som torde haft sin plats i gamla kyrkan kring 1800. Det enda dagsljuset kommer från portsmygens lunett. Vindfånget mot långhuset har en pardörr med halvfranska fyllningar, målad i mörkbrun lasyr. Takets synliga bjälkar är svartmålade och bräderna mellan rödfärgade. En stor smideslykta hänger från taket. I tornets andra våning inreddes 1969 en lillkyrka med blå heltäckningsmatta, lösa stolar, altarskiva av trä, textil som altarpriodnad och harmonium. Taket har svartmålade bjälkar och grönbetsade bräder mellan. Från detta hänger en stor cirkulär smidesarmatur. Den tredje tornvåningen rymmer ett museum med äldre föremål, bl.a. ett antal numrerade bänkdörrar med ursprunglig marmorering och grå täckmålning samt det ursprungliga altarkorset, ritat av Nyström. I några skåp förvaras äldre böcker, bl.a. några ovanliga 1700-talsverk. I den fjärde våningen hänger klockorna. Storklockan saknar inskription och har en senmedeltida form. Mellanklockan är omgjuten 1837 av Mattias A Rönnblom, Jönköping. Lillklockan är gjuten 1932 av M & E Ohls-

Äldre inventarier samlade uppe i tornet.

Storklocka utan inskription, sannolikt senmedeltida.

Ritning till Reftele kyrka av arkitekt Axel Nyström vid Överintendentsämbetet. Ritningen förverkligades aldrig fullt ut.

son, Ystad. Alla har de elektrifierad ringanordning av äldre modell. Även lucköppningen är automatiserad. Sakristian har ytterport med vindfång i murlivet i öster. I väster är en inbyggnad med piscina, toalett och kapprum från 1969. Golvet har röd heltäckningsmatta. Väggarna är slätputsad och målade med en tät vit färg. I söder sitter ett bönealtare från nämnda år. I norr är ett fönster med järngaller i smygen. Taket är plant med brunbetsade bräder.

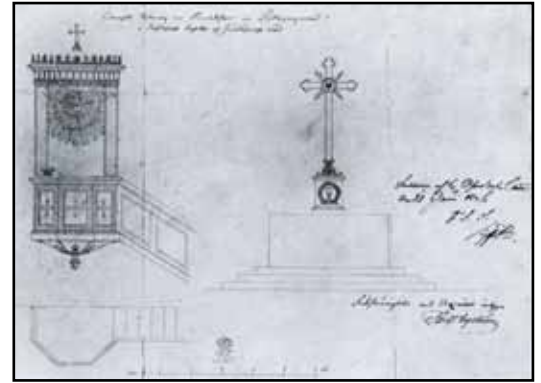
Historik

Med anledning av den snabbt växande befolkningen kring sekelskiftet 1800 blev den gamla kyrkan för liten. 1826 väcktes frågan om såväl ny kyrka som kyrkogård. Det beslutades att bygga nytt inom tio år. 1833 godkände församlingen den plan som kyrkobyggmästare Petersson från Borås utarbetat för ny kyrka. 1834 kontrakterades byggmästare Wennberg för att leda arbetet. Bygget skedde under 1837 och kunde avsynas 1838 men invigas först 1839, då biskop Esaias Tegnér närvarade. För ritningar till predikstol och altarkors stod Överintendentsämbetets arkitekt Axel Nyström, vars ritningar för själva kyrkan aldrig realiserades. Kyrkorummets ursprungliga färgskala gick i grått, grågrönt och guld. 1844 färdigställdes ett 19 ½ -stämmigt orgelverk av Johan Niklas Söderling, Göteborg, ”på det högsta utmärkt väl arbetat, prydligt och godt”. 1871 försågs koret med en altarmålning (Kristi himmelsfärd) och kolonner utfört som fresker på väggen av konstnären C O Christiernin, det var dock ett ”hastverk” som behövde repareras redan 1876. 1874 ersattes kyrkans spåntäckning med skiffer. Orgelverket reparerades 1877-78 av A W Lundahl, Malmö. 1904 donerades en fullvärdig altartavla av riksdagsmannen A Andersson i Hakarp. Konstnären var Gottfrid Kallstenius. 1916-17 övermålades kolonnerna i koret och ersattes av träpilastrar, ritade av arkitekt Charles Lindholm. 1917 byggdes orgeln om av Olof Hammarberg och gjordes därvid pneumatisk.

Tio år senare ansågs kyrkan vara i behov av en restaurering. 1931 antogs ett förslag av arkitekt Paul Boberg, vidare anlätades den kände konstnären Waldemar Lorentzon för att dekorera kortaket. Arbetena utfördes under 1932. Fasadputsen reparerades och kalkades på nytt. Exteriöra snickerier oljemålades, tornkorset förgylldes och portarnas cementtrappor byttes mot granit. En urtavla över mittporten avlägsnades. Kyrkans uppvärmningssystem med nedotande järnkaminer (tillkommet 1880) och vanprydande rökrör ersattes av värmeledning med lågtrycksånga. Pannrum ordnades i den intilliggande sockenstugans källare. De svampangripna golven och bjälklagen revs bort och ersattes av nya samtidigt som ventiler ordnades i sockeln. Vapenhusets trägolv byttes mot kalksten. Långhusets ingångar försågs med vindfång och nya portar. Fönstren gavs nya ytter- och innerbågar. Ytterbågarna gjordes med blyspröjs och

försågs i koret med katedralglas. Bänkarna gjordes bekvämare genom viss utglesning, byte av sitsar och justering av ryggar. Läktartrapponas spjälräcken byttes mot skärmar med fyllningar. Altarringen kläddes in med panel. Korpilastrarna avlägsnades och på församlingens begäran togs de gamla målningarna fram av konservator Sven Sundbaum, det krävdes dock ”rekonstruktiv nymålning”. Väggarnas marmorerade kvadermålning från sekelskiftet modifierades. Hela interiören ommålades. Taket gavs en bruten ljus färgton, på taklisten färguppläggning. ”Förut befintliga färger skola så vitt som möjligt läggas till grund för färgschemats uppgörande.” Sparsam dekorativ marmorering omnämns i programmet för dörrar, bänkar, läktare och kolonner. Målarvärd var Gustaf Andersson, Motala. Orgeln reparerades av Levin Johansson, Liared. 1937 infördes elektrisk belysning och Boberg ritade bl.a. lampetter. 1950 reparerades orgeln av Lindegrens orgelbyggeri för att sedan 1965 ersättas av ett nytt 20-stämmigt från Västbo orgelbyggeri.

1968 kunde arkitekt Ingeborg Waern-Bugge notera behov av en ”grundlig renovering, vilken måste omfatta såväl underhållsarbeten som modernisering”. Ett akut problem var att den i sig svaga takkonstruktionen ej tålde tyngden av skiffertäckningen. Vidare var rötsvampen från 1930 tillbaka i golvet. Samma år åtgärdades exteriören. Takstolarna förstärktes och skiffertäckningen ersattes med kopparplåt. Fasaderna omputsades med KC-bruk varvid man vidhöll ursprunglig uppdelning mellan sprit- och slätputs. Fasaderna avfärgades därefter med kalk. De interiöra arbetena skedde 1969-70. Golvet lades om. Altarringens panel togs bort. Predikstolspassagen från sakristian ersattes av en trappa från koret. I sakristian inrättades på platsen i stället toalett och kapprum. Under läktaren gjordes två inbyggnader för väntrum, toalett, förråd och textilskåp. Trapporna lämnades därvid synliga så att ”entrén känns rymlig och fri”. Läktarbänkarna på norra sida togs bort för att ge plats åt kör. En dörr togs upp mellan läktare och torn. I tornet togs den andra våningens bjälklag bort och ersattes av ett galleri längs östväggen, bl.a. för att ger mer ljus. En ny trappa gjordes emedan den gamla var för ”brant”. I tornets övriga våningar inrymdes lillkyrka och museum. Ny belysningsinstallation gjordes med mässingspendlar ”av icke iögonenfallande karaktär” över bänkarna. Vidare installerades elektrifierad klockringning och lucköppning. Nedrökt altartavla och pilastermålning rengjordes av konservator Ragnar Flood. Interiören ommålades, varvid väggarnas kvaderindelning slopades. Den bjärta färgsättningen är ett uttryck för sin tid. 1988 lades kopparplåt även på kortaket. 1995 tillverkades en kororgel av Västbo orgelbyggeri. Riksantikvarieämbetet var tveksamt i sitt yttrande och ansåg att den allvarligt skulle förvanska korets karaktär. Dock accepterade man en mindre variant med placering i övergången mellan kor och långhus.

Nyströms ritning till predikstol och altarprydnad, den senare står nu uppe i tornet.

Muralmålning från 1871 av C O Christianin, blottad vid restaureringen 1932. ATA.

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Reftele kyrka är uppförd 1837 på ny plats öster om gamla kyrkogården. I kyrkomiljön ingår sockenstuga och prästgård. Kyrkan utgör en typisk representant för empiretidens kyrkoideal: stora rena volymer med rundbågsfönster, rundat kor, mittport, lunettfönster samt torn med lanternin och flacka takfall. Symmetri och enkelhet är viktiga ledord. I tornväggen sitter en porträttgravsten från 1600-talet. Interiören har trots senare förändringar i huvudsak kvar empireprägel genom rumsligheten och dess ursprungliga brädvalv. Vidare kvarstår altare, altarring, predikstol (ritad av arkitekt A Nyström), läktare och slutna bänkinredning från byggnadstiden. Den stilrena orgelfasaden härrör från 1844 års Söderlingorgel. Senare karaktärsskapande inslag utgör korväggens målade kolonner från 1871, Kallstenius altartavla från 1904 och kortakets figurmålning från 1932, utförd av Halmstadsgruppens Waldemar Lorentzon. Dessa tillskott harmonierar väl med rummet i övrigt. Sistnämnda år insattes korfönstrens blyinfattade katedralglas, en vanlig åtgärd vid tiden. Den senaste renoveringen 1969-70 resulterade i läktarunderbyggnader, omdanat vapenhus och helt ny tidsmässig färgsättning i kraftiga kulörer. Detta har liksom en kororgel från 1995 inneburit ett avsteg från rummets ursprungliga stramhet. Från den gamla kyrkan härrör medeltida dopfont och storklocka.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan:

- Kyrkan utgör tillsammans med sockenstuga, prästgård och övrig bebyggelse en sammanhållen by- och kyrkomiljö.
- Kyrkans föga förändrade exteriör utgör en god representant för den stilrena, nyklassicistiska sockenkyrkotypen.
- Interiören bär huvudsakligen prägel av byggnadstidens ideal.
- Karaktärsskapande tillägg från 1871-1932 har ett värde i sig.
- Bevarad inredning och inventarier från byggnadstiden och gamla kyrkan.

Fotografi taget 1926 av Ragnar Blomquist. Korväggen har kvar sina träpilastrar från 1917. Inredningen har en ljus färgsättning med något mörkare lister. ATA.

Händelsehistorik

1837-38

Nybyggnad – kyrkan i sin helhet. Arkitekt Axel Nyström, Överintendentsämbetet. Byggmästare Wennberg. (JLST, Refteleboken)

1844

Orgelverk, 19 ½ stämman. Orgelbyggare Johan Niklas Söderling, Göteborg. Arkitekt C G Blom Carlsson, Överintendentsämbetet. (JLST)

1871

Altarfresk och kolonnmålningar av konstnären C O Christiernin. (Kyrkobyggnader 1760-1860)

1874

Spåntäckning på tak ersätts av skiffer. (Kyrkobyggnader 1760-1860)

1880

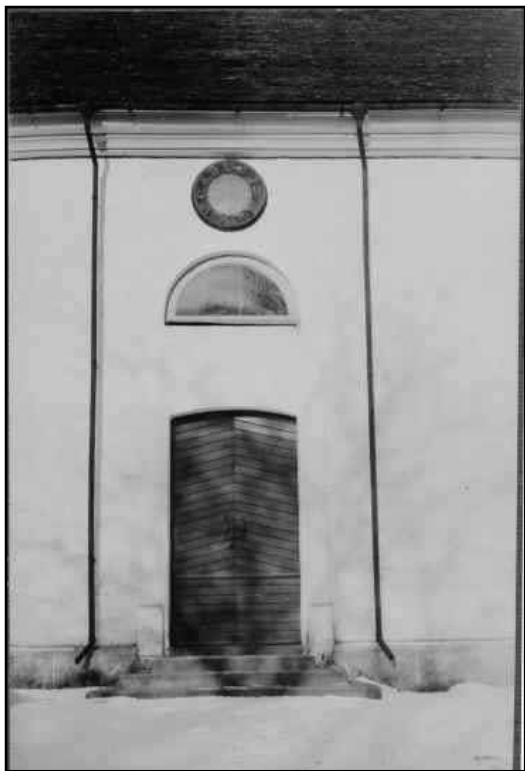
Järnkaminer installeras. (Kyrkobyggnader 1760-1860)

1904

Altartavla av Gottfrid Kallstenius. (Refteleboken)

1916-17

Kolonner i kor övermålas, ersätts av träpilastrar. Gult katedralglas

Mittporten innan 1932 års restaurering med urtavla ovanför lunetten. Fotografi av Paul Boberg, ATA.

i korfönster. Arkitekt Charles Lindholm. (JLST)

1917

Ombyggnad av orgel genom Olof Hammarberg, Göteborg, görs pneumatisk. (Carlsson 1973)

1932

Restaurering. Arkitekt Paul Boberg, Växjö. Exteriör ommålning. Nya porttrappor. Urtavla ovan mittport bort. Järnkaminer ersätts av centralvärme med lågtrycksånga. Nya trägolv p.g.a. svamp. Kalkstensgolv i vapenhus. Vindfång till långhus. Bänkar görs bekvämare. Altarring kläs in. Nya fönsterbågar, i koret med olikfärgat katedralglas. Pilastrar i kor avlägsnas och kolonner tags fram. Konservator Sven Sundbaum, Linköping. Invändig ommålning i enlighet med äldre färger. Målning i kortaket av Waldemar Lorentzon. (JLST)

1937

Elektrifiering av belysning. Arkitekt Paul Boberg. (JLST)

1965

Nytt 20-stämmigt orgelverk av Västbo orgelbyggeri AB, Långaryd. (JLST)

1968

Takförstärkning och byte av skiffer mot kopparplåt. Exteriör omputsning med KC-bruk. Arkitekt Ingeborg Waern-Bugge. (JLST)

1969-70

Inre renovering. Arkitekt Ingeborg Waern-Bugge. Nya trägolv p.g.a. svamp. Läktarunderbyggnad. VVS-installation därstädes och i sakristia. Igenmurning av predikstolspassage i mur, ersätts av trätrappa. Bjälklag ovan vapenhuset avlägsnas, galleri ordnas liksom ny trappa. Läktarbänkar bort i norr för kör. Lillkyrka ordnas i tornkammare. Ny ljusarmatur över bänkkvarter. Elektrifiering av klockringning och lucköppning. Ny färgsättning. Kvaderdekor slopas. Rengöring av altartavla och kolonnmalning. Konservator Ragnar Flood. (JLST)

1988

Kopparplåt på kortak. (Kyrkobyggnader 1760-1860)

1995

Kororgel från Västbo orgelbyggeri AB, Långaryd. (JLST)

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings arkiv, med kopior ur ATA. (JLST)

Tryckta källor

Carlsson, Sten L. Sveriges kyrkogårdar. Lund 1973.

Hellman, Caroline. Västbo-krönika i ord och bild. Växjö 1944.

Kulturhistorisk utredning och bevarandeförslag för Gislaveds kommun.
Jönköping 1981.

Kyrkobyggnader 1760-1860. Del 2 Småland och Öland. (SvK 216).
Stockholm 1993.

Refteleboken. Växjö 1976.

Rogberg, Samuel. Historisk beskrifning om Småland. Karlskrona 1770.

Svenskt ortnamnslexikon. Uppsala 2003.

Sverige. Geografisk beskrivning. Del V. Stockholm 1931.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län IV. Uddevalla 1957.

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: B201/06

Beställare: . . . . . Reftele kyrkliga samfällighet

Fastighetsägare: . . . . . Reftele kyrkliga samfällighet

Rapportansvarig: . . . . . Robin Gullbrandsson

Foto: . . . . . Robin Gullbrandsson

Län: . . . . . Jönköpings län

Kommun: . . . . . Gislaveds kommun

Socken: . . . . . Reftele socken

Fastighetsbeteckning: . . . . . Reftele 7:1

Belägenhet: . . . . . Ekonomiska kartans blad Vä
5D8c 1990

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

Reftele kyrka är en typisk empirekyrka, uppförd 1837. I samband med upprättande av vård- och underhållsplan har Jönköpings läns museum utfört en kulturhistorisk karakterisering och bedömning av kyrkan. Detta syftar till att lyfta fram byggnadens kulturhistoriska värden.

